

LITERATUUR EN KUNST.

Vondels' Kerstzang.

Onze gewoonte getrouw, van de gelegenheid van den tijd ook deze rubriek van ons blad te doen spreken, zou ik bij de nadering van het Kerstfeest onzen lezers willen voorleggen een van de beroemde reien van den „prins der Nederlandsche dichters", Vondel.

Bij de veelheid van nieuwere schriftuur, die steeds onze aandacht vraagt, raakt al te veel op den achtergrond de klassieke schoonheid, die onze glorie heeft voortgebracht, is er haast geen gelegenheid, ook eens iets te doen zien van den rijkdom, die b.v. in Vondels' werk besloten ligt.

Ieder kent Vondel, maar van hooren-zeggen door-gaans meer dan van zelf-genieten; ons aesthetisch waardeeren is in zoo gansch andere richting geleid, dat velen de forse lijnen van Vondels' massalen bouw niet meer kunnen appreciëren; of ook, men blijft staan voor de moeilijkheid van zijn 17e eeuwse taal, waar immers niet-volkomen-begrijpen werkelijk genieten onmogelijk maakt.

Zoo gaan velen, tot hun schade, aan Vondels' kunst voorbij!

Mede daarom kies ik thans een fragment uit zijn werk, in de hoop, sommigen daarmede den weg te wijzen tot het vinden van veel ongekende schoonheid.

De Kerstzang, die hier volgt, is een van de reien uit het treurspel, „Gysbrecht van Aemstel". Naar men weet handelt dit stuk over de overrompeling van Amsterdam, in den Kerstmacht van het jaar 1304. De vijand, wraak zoekend op Gysbrecht van Aemstel wegens den moord op Floris den Vijfde, heeft voor zijn toelag juist den Kerstmacht uitgekozen, omdat dan, naar Roomsche wijze, al het volk in de Kerk is, ter viering van het hooge feest.

Als geheel de 17e eeuwse kunst werkt Vondel graag met scherpe schaduwkanten, met sterk contrasterende lichteffecten. In het tweede bedrijf, zien we de aanvoers van den vijand in heimelijk overleg, en den spion, die de verraders-list heeft voorbereid, in gesprek met zijn heer, niet ver van de stad, in het zwarte donker van het lage, natte land. En, dicht daarbij, in het kapelletje van 't Kartuizersklooster, viert men bij het stille licht van gewijde kaarsen den Kerstmacht!

Die tegenstelling nu wil Vondel doen gevoelen, door ten besluite van dit stuk van zwarte menschenhaat den rei te doen zingen over den glans der goddelijke liefde.

Men vergeet bij het lezen niet, dat Vondel, toen hij dit stuk schreef (1637), reeds stond op de kentering van zijn overgaan tot de Roomsche Kerk en dus hier en daar van Roomsche sympathieën blijk geeft.

De rei zingt dan aldus:

Wij, edelingen, blij van geest.
Ter kerke gaen op 't hoogste feest
Den eerst geboren heilant groeten, eerst — pas.
En knielen voor de kleine voeten
Van 't kind, waer voor Herodes vrees:
Het kind waer voor een star verijst.
Die wijzen met haer stralen wijst.
De donkere plaats van Zijn geboorte,
En leitse in Davids oude poorte,
Daer d'alderhoogste 't laagste prijst.

donker = onbekend.
leitse = leidt hen.
prijst = eer bewijst.
dus: waar God Zijn liefde betoont aan den mensch.

Het oosten offert wierook, goul
En myr, tot 't levens onderhoud
Van hem, die neergedaelt van boven,
In 't arme Bethlem leyt verschoven,
Hoewel hij alles heeft gebout.
't Gevogelt, dat op wieken zweeft.
Zijn nest, de vos zijn holen heeft,
En woont in bergen en in bosschen:
Een stal van ezelen en ossen
Den Schepper nauwlijx herbergh geeft.
De kribbe hem een wiegh verstrekt,

op: hem valt klemtoon.

Die 't aerdrick met den hemel deekt,
En elke dier bestelt zijn voeder.
O kind, gij zijt, gelijk uw moeder,
Met pracht noch hoovaerdij bekleedt.
Hier voert de neergedaelde Godt
De trotse werelt om met spot.
In zijn triomf, tot smaet der hoven:

een beeld, ontleend aan de triomftochten der Romeinsche veldheeren, die hun overwonnen tegenstanders meevoerden op hun zegeltocht, gebonden achter hun zegewagen.

Hier voert hij 't nedrigh hart naer
boven
Met hem, in 't hooggeboode slot.

— 't hemelsch paleis, men lette weer op de scherpe tegenstelling.

Hier schuilt dat Godlijk aengezicht,
Waer uit de zonne scheidt haer licht,
En alle starren glans en luister.
Hier leit hij, zonder diens in 't duister, leit = ligt.
Die engelen tot zijn glans verplicht.
Des hemels reien wiegen hem.

In slaap, met hunne zoete stem,
Die noyt van vaec en was beschoten,
hem... die nooit door slaap was bevangen.

En weckt het hoofd van alle grooten
In 't koninkrijk Jerusalem.
— Herodes.

Augustus rijck verliest zijn eer:
De Roomsche scepter reickt niet
veer.

Het Oost versmaet Latijnsche na-
men:
Roomsehe = Romeinsche.

Maer dees beheerscht het al te sae-
men:
Rome heeft het oosten niet geheel kunnen onderwerpen, Christus wel, en ook het westen.

Oock daer de zonne neemt haer
keer.

De hemel, 't aerdrick en de hel
Die luistren scharp na zijn bevel,
En siddren voor de zuivre wetten,
Die hij door vischers laet trompetten,

En blazen over dain en del.
De doecken, daer dit kint in leit
Is 't purper van zijn majesteit,
Waer in de harders hem aensachou-
wen,

Bien Godt de zielen komt vertrouwen,
Gelijck van ouds was toegezeit:
Dat God Zijn kade weiden zal.
En hoen voor ramp en ongeval,
En na't verdwaelde schaepken vra-
gen.

En dat op zijne schouders draegen
Met vreugde bij 't overigh getal.
Hier is de wijsheid ongeacht:
Hier geld geen adel, staet noch pracht

De hemel heeft het kleen verkoren.
Al wie door ootmoed wordt herboren,
Die is van 't hemelsche geslacht.

Ik trachte met enkele aanwijzingen de bedoeling te verduidelijken, opdat men Vondel volkomen zal verstaan.

Dit gedicht immers is als een middeleeuwsch primitief, als een van die vele fijne schilderijen of triptieken, die de geboorte van den Christus uitbeelden in de verhoudingen van den tijd, maar toch vol van wijding omdat ze spreken van diepe devotie.

Men vindt daar veelal ter zijde van het stuk, naast Maria met het kindeke, de knielende herders of wijzen en den bewonderenden Jozef: een ezel en een os — bij Vondel is de stal der geboorte „een stal van ezelen en ossen"; door-gaans is het middeleeuwsch doek geflankeerd met engelen — bij Vondel zingen des hemels reien het kind in slaap; in middeleeuwsche voorstelling is de hemel een sterke burch met hooge torens. — Vondel spreekt van het „hooggeboode slot".

Maar ook ten aanzien van het karakter de voorstelling gaat de vergelijking door: de echte devotie spreekt ook hier overal, uit iedere phase van dit beeldenrijk gedicht, uit elken regel eigenlijk.

En ten slotte, de volle glorie van het kerstfeest straalt in gouden glansen ons tegen: 't is de allerhoogste God, die in dit kindeke aan den mensch Zijn liefde betoont, de neergedaelde God, die komt om het nederig hart de zaligheid te bereiden, die zich volkomen vrijwillig van allen hemelschen luister heeft ontdaan en in het arme Bethlehem „verschoven" ligt. Maar ook, 't is de machtige beheerscher der gansche aarde, wiens scepter verder reikt dan die van keizer Augustus, die hemel, aarde en hel doet luisteren naar Zijn bevelen en engelen en menschen tot Zijn dienst verplicht — in één woord: 't is de groote God die zich in oneindige liefde neerbuigt tot den kleinen mensch!

En de volle, zuivere klank van het Evangelie van den Kerstdag jubelt in het slotaccoord:

„Al wie door ootmoed wordt herboren,
Die is van 't hemelsche geslacht!"

Zoo is Vondels' Kerstzang wel waarlijk een Kerstmeditatie, ook voor ons.

Men overdenke haar met stille, gewijde aandacht!

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Het ecumenisch karakter onzer Kerken.

In de mooie rede, met magistrale soberheid gesteld, door den Praeses van de Utrechtsche Synode aan het einde harer samenkomsten in zoo plechtige stonde gesproken, werd met fijne opmerkingen o.a. ook dit gezegd: „hierbij vermeld ik zeer dankbaar, dat door de vele buitenlandsche afvaardigden deze Synode te beter 't ecumenisch karakter onzer Kerken deed uitkomen en ons oorzak van vreugde gaf in het zien van den krachtigen wasdom van het gereformeerde leven; ook in streken, waar het in den loop der jaren was ingezonken". Dit feit, met hartelijke vreugde en met een dankbaar gemoed geconstateerd door Dr J. C. de Moor, verhoogt niet weinig de betekenis der laatste gehouden Synode en voegt weer een nieuwen trek toe aan het karakter, dat haar in het bijzonder eigen was. Het deed een der heerlijkste kenmerken der Kerk uitkomen: haar katholieciteit. Naarmate eene kerkgemeenschap dat kenmerk draagt, naar die mate zal zij gewinnen aan betekenis voor de komst van Gods koninkrijk.

Een ieder dan, die in ernste bidt om deze komst, die zal ook danken als hij mag opmerken, dat onze Kerken steeds meer haar ecumenisch karakter doen uitkomen. De Deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken hebben in het bijzonder zorg te dragen, dat dit karakter onzer Kerken immer klaarder aan den dag trede. In de eerste plaats dan zullen onze Gereformeerde Kerken meer bekend moeten worden in het Buitenland. En waarlijk daartoe heeft de Synode van Utrecht reeds het hare bijgedragen. Dat dit noodig is, hard noodig ook, kan ons blijken uit wat wij lezen onder Kerknieuws in „De Nieuwe Rotterdamse Courant" — Dinsdag 13 November 1923 — Avondblad, A. De Redacteur van het Kerknieuws doet eene belangrijke mededeeling uit een artikel, verschenen in de November-aflevering van „Stemmen des Tijds", van de hand van Prof. Dr H. M. van Nes, betreffende de vergaderingen der Presbyteriaansche Alliantie te Zürich, gehouden van 20—27 Juli j.l. Dr van Nes vertelt dan hoezeer het de bevreemding wekte, dat hij de eenige Hollander was ter vergadering, te meer daar ook de Gereformeerde Kerken op de conferentie — foutief wordt die door Dr van Nes gedateerd „het vorig jaar", dat moet zijn op de vorige vergadering — te Pittsburgh vertegenwoordigd waren door een afgevaardigde. Ook deelt Z.H.G. mede, dat hij „wel heeft bemerkt, dat men in het Buitenland van onze kerkelijke toestanden zoo goed als niets afweet, en hij heeft met belangstellende verbazing aangehoord, wat daarover gezegd werd. Hij is dan ook uitgenoodigd om daarover een eenigszins uitvoerig artikel te schrijven in het tijdschrift der Alliantie.

Telkens werd hem de vraag gedaan: What about the Kuyper-Church? waarop, aldus van Nes, ik natuurlijk geen officieel antwoord kon geven.

Mij dunkt, dat de belangstellende heeren, indien zij iets naders hadden willen weten omtrent de „Kuyper-Church", zich ook nog wel tot anderen hadden kunnen wenden, die ter vergadering waren en die ons tamelijk of zelfs bijzonder goed kennen. Onder anderen was ook te Zürich Dr Henry Beets uit Grand-Rapids; Kolffhaus uit Vlotho en Dr Z. L. S. von Galambos uit Boedapest. Dat men aan het buitenland niet immer een objectief getuigenis omtrent onze Kerken geeft en dat met opzet, kan ons blijken uit het Rapport-Grosheide inzake de afvaardiging van een vijftal Hoogleraren en Predikanten naar de Hongaarsche Gereformeerde Kerk in het voorjaar van 1923. In genoemd Rapport, dat als Bijlage XVIIIa, blz. 181 vv., in de Acta is opgenomen, deelt de Rapporteur o.a. mede, dat de tegenwoordige bisschop te Boedapest, Dr L. Ravasz, zich aanvankelijk op een afstand hield, vanuit Holland had men gewaarschuwd, dat wij gekomen waren om op scheiding aan te werken.

Wij hebben echter geen redenen om Prof. Dr H. M. van Nes te verdenken, dat hij, als hij het voorgenomen eenigszins uitvoerig artikel over de kerkelijke toestanden ten onzent zal schrijven in de Quarterly Register, onzer Kerken daarbij geen recht zal laten wedervaren. Tevens mogen wij ook van dezen Hoogleraar veronderstellen, dat hij wat de historie, ook de historie contemporaine, onzer Kerken betreft, daaromtrent beter op de hoogte zal blijken te zijn dan sommige zijner collegas, die daarover waagden te schrijven zonder ook maar eenigszins voldoende georiënteerd te zijn.

Toch zal een ieder begrijpen, dat het zeer gewenscht is, dat ook een der onzen in een dergelijk tijdschrift eenigszins uitvoerige artikelen schrijft over de kerkelijke toestanden in ons vaderland.

Het gaat blijkbaar zoo moeilijk om objectief te zijn!

Intusschen mogen wij met blijdschap constateeren, dat sinds de Synode van Utrecht in meer dan eene buitenlandsche periodiek in verband met genoemde Synode artikelen zijn verschenen, die ons kerkelijk leven raken.

Prof. Dr J. Sebestyén zorgt wel, dat de Hongaarsche Gereformeerde Kerk bestendig wordt ingelicht omtrent het karakter onzer Kerken, zoodat degenen, die tegen ons waarschuwen in een daglicht zijn gekomen, dat voor hen wel eens minder aangenaam kan zijn. Dr Kolffhaus' invloed en mededeelingen in de „Reformierte Kirchen-Zeitung" dragen niet weinig bij tot meer algemeene bekendheid met het karakter, de sterkte en het streven van onze kerkengroep onder de Deutsche Gereformeerden. Het verblijdt ons, dat ook de Amerikaansche „Banner" buiten den meer beperkten kring van de Christelijke Gereformeerde Kerk lezers vindt onder het Angelsaksische ras, in het midden waarvan de Gereformeerde leer nog steeds zeer veel beijders heeft. In „The Record of the Home and Foreign Mission Work of the United Free Church of Scotland" komt een aardig artikelje voor van den afgevaardigde te Utrecht Rev. James MacDonald Webster, D.D., getiteld: Among Presbyterians in the Netherlands.

Dit een en ander zal stellig het zijne bijdragen, dat de buitenlandsche gereformeerden in de toekomst iets meer weten van onze Kerken, zoodat